

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ มาเป็นเวลานานตั้งแต่อดีต ความบันเทิงรูปแบบหนึ่งคือการแสดงเป็นเรื่องราว ซึ่งเราเรียกว่า “ละคร” เรื่องราวที่นำมาแสดงมีส่วนหนึ่งมาจากการเล่านิทานสู่กันฟัง

การเล่านิทาน เดิมคงจะเป็นภาษาร้อยแก้วธรรมดา ต่อมามีการแต่งเป็นบทร้อยกรอง นำมาขับลำให้เกิดสุนทรียรสและมีการนำวรรณกรรมประเภทนิทานของแต่ละชุมชนมาแต่งเป็นบทละครเพื่อใช้ประกอบในการแสดง ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้มองเห็นภาพที่ชัดเจนกว่า การอ่านและการเล่าเรื่องเพียงอย่างเดียว ซึ่งถือว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ทำให้นิทานที่นำมาแสดงนั้นเป็นที่นิยมกันมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (ธนิต อยู่โพธิ์, 2531, หน้า 12)

บทละครแต่ละเรื่องที่ใช้ในการแสดงนั้นเมื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหาจะเห็นได้ว่ามีการใช้กลวิธีในการประพันธ์รูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่ได้ชมหรืออ่านได้รับสุนทรียรสมากยิ่งขึ้น ทั้งยังมีการสอดแทรกจินตนาการของผู้ประพันธ์แต่ละคน เช่น การแทรกเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องมหัศจรรย์เกินความจริง เรื่องเหนือธรรมชาติหรือเรื่องที่สุดความเป็นสัญลักษณ์ได้คือการใช้ไสยศาสตร์ เวทมนตร์คาถาและเรื่องที่เป็นเหตุการณ์เหนือวิสัยต่าง ๆ เหตุการณ์สำคัญอย่างหนึ่งคือ การแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ของตัวละคร (เสาวลักษณ์ อนันตสานต์, 2533, หน้า 229-230)

ในเรื่องของการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ของตัวละครนั้นเราจะเห็นได้ว่ามีด้วยกันหลายรูปแบบ เช่น การคลันดาลให้สิ่งต่าง ๆ เป็นไปตามต้องการ การบันดาลให้ฟ้าร้องฟ้าผ่า หรือเกิดเหตุการณ์ที่เหนือธรรมชาติ เหตุการณ์ที่น่าสนใจตอนหนึ่งซึ่งมักจะปรากฏเสมอในการแสดงละครคือ การแปลงกายของตัวละคร การแปลงกายนี้คือ การที่ตัวละคร

ตัวใดตัวหนึ่งมีการเปลี่ยนรูปร่างของตนให้กลายเป็นอีกรูปหนึ่ง ในการแปลงกายอาจจะใช้เวทมนตร์ในการแปลงกาย หรือใช้วัตถุเป็นอุปกรณ์ในการช่วยแปลงกายเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการ ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าการแปลงกายมีด้วยกันหลายแบบ เช่น มนุษย์แปลงเป็นสัตว์ มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ สัตว์แปลงเป็นมนุษย์ หรือเปลี่ยนจากรูปเดิมแต่บางส่วนหรือเล็กน้อย เช่น ผู้หญิงแปลงเป็นผู้ชาย หรือมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น การแปลงกายของตัวละครในบทละครนี้แสดงให้เห็นว่าตัวละครมีจุดประสงค์ในการแปลงกาย เพื่อจะไปประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตนต้องการซึ่งเราอาจจะแบ่งจุดประสงค์ของการแปลงกายได้เป็น 2 แบบคือ (เสาวลักษณ์ อนันตสานต์, 2533, หน้า 126-137)

1. การแปลงกายที่มีจุดประสงค์ในด้านดี เช่น

1.1 การแปลงกายเพื่อไปหาคู่ครอง

ตัวอย่างที่ 1

บทละครนอกเรื่องสังข์ทอง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอนนางมณฑาหลงกระท่อม

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า สาเหตุที่พระสังข์แปลงเป็นเงาะป่านั้นก็เพื่อที่จะหาคู่ครอง ซึ่งพระสังข์จะปรากฏกายเป็นรูปทองก็ได้ แต่ไม่ทำเพราะต้องการลองใจคนที่จะมาเป็นคู่ครอง พระสังข์ได้ถอดรูปเงาะตอนที่มิขำศึกมาประชิดติดเมืองและให้มีการแข่งขันตีกลีเพื่อที่จะชิงเอาบ้านเมือง พระอินทร์จึงให้พระวิษณุกรรมนำเครื่องทรงมาให้พระสังข์ทรงสวมใส่ตีกลี พระสังข์จึงได้ถอดรูปเงาะออกแล้วเข้ามาเฝ้าท้าวสามนต์และนางมณฑา พร้อมกับบอกสาเหตุของการแปลงกายให้ท้าวสามนต์กับนางมณฑาฟัง ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น	พระสังข์บังคมก้มหน้า
ยืมพลางทางทูลพ้อตา	ตัวข้านี้ชื่อพระสังข์ทอง
เป็นโอรสท้าวยศวิมล	แจ้งความตามต้นที่หม่นหมอง
ซึ่งแปลงมาจะหาคู่ครอง	จงทราบฝ่าละอองบทมาลย์”

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ง, หน้า 267)

ตัวอย่างที่ 2

บทละครนอกเรื่องแก้วหน้าม้า พระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ
ตอนนางแก้วหน้าม้าตามพระพิณทอง

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า เมื่อนางแก้วหน้าม้าแอบเดินทางตามพระพิณทองไปเมือง
โรมวิถีนัน ขณะที่มาถึงชายเมืองโรมวิถิแล้วนางก็แปลงกายเป็นสาวงามชื่อนางมณี
เพื่อที่จะคักรอพระพิณทองและเมื่อพระพิณทองมาถึงเห็นนางเข้าก็จะเกิดความรักใน
ตัวนาง ดังบทพระนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงจึงลงจากเรือน้อย	สุริย์ฉายบ่ายคล้อยเหลี่ยมไศล
ยกกรวันทาสุราลัย	ถอดรูปทราม้วยจับปล้น

๑ ๒ คำ ๑ ราว

กลายเป็นนารีศรีโสภา	พักตราพริ้งเพริศเฉิดฉิน
กรายกรอย่างเยื้องจรจรัล	ผายผันเข้าสู่บุรี”

(เรวดี จูฑะ โลหิต และบุญเดือน ศรีวรรณ, 2544, หน้า 58)

1.2 แปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน

ตัวอย่างที่ 1

ในบทละครนอกเรื่องคาวี บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
เลิศหล้านภาลัย ตอนท้าวสันนุราชชุบตัว

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พหลวิชัยทราบคาวีเสียชีวิตแล้วก็เดินทาง
ตามมาช่วยพระคาวีและได้แปลงตัวเองเป็นพระดาบส แล้วเสกพระคาวีให้ตัวเล็กเท่าตุ๊กตา
นำไปใส่ข้อมไปด้วยเพื่อที่จะช่วยเหลือพระคาวีด้วยวิธีการหลอกให้ท้าวสันนุราชชุบตัวเป็น
หนุ่ม ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“พี่ชายกลายเพศเป็นดาบส	ทรงพรตงดงามหนักหนา
พระคาวีลงซ่อนกาย	อยู่ในข้อมเซษฐาทันใด
ครั้นเสร็จสมคิณมิติกาย	มือถือไม้เท้าตะพายข้อมใหญ่
พัดขนนกป้องหน้าคลาไคล	เดินไปตามตรอกนอกพารา”

(บุญบา ประกาสพงค์, 2540ข, หน้า 79)

ตัวอย่างที่ 2

บทละครนอกเรื่องพระมณีพิชัย บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอน นางขอพระกลืนเรียกร้องให้พระมณีพิชัยไปเป็นทาส

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า เมื่อพระอินทร์ได้มาช่วยเหลือนางขอพระกลืนหลังจากที่นางต้องออกจากเมืองของพระมณีพิชัยโดยแปลงกายนางให้นางเป็นพราหมณ์ เพื่อที่จะได้รอเวลาแก้แค้นนางจันทรพระมารดาของพระมณีพิชัย อยู่มาวันหนึ่งก็เกิดเหตุการณ์งูกัดนางจันทร พระมารดาของพระมณีพิชัยจนสลบจึงต้องหาผู้ที่มารักษาให้หาย จึงได้ส่งทหารออกไปป่าวร้องหาคนมารักษา เมื่อเจ้าพราหมณ์ขอพระกลืนทราบความก็ได้อาสาเข้ามารักษานางจันทรให้หาย ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ปลอบนางพลางว่าพอรู้แล้ว	ถูกแก้วสุจริตหาผิดไม่
เพราะถูกแก้งก่อกกรรมจำัญไร	ครั้งนี้เป็นไปตามเวลา
เจ้าอย่าเคืองขุ่นคิดหุนหัน	จะสิ้นเคราะห์เหมาะมันในวันหน้า
พ่จะช่วยจำแลงแปลงกายา	เป็นเจ้าพราหมณ์โสภายู่ปาววัน
จงอุตส่าห์ท่องบ่นมนต์จะสอน	ทุกชั้นตอนจำไว้เป็นแม่นมัน
ว่าพลางร้ายเวทย์วิเศษครัน	เป่าลงไปปล้นทันที”

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ค, หน้า 31)

1.3 แปลงกายเพื่อความปลอดภัย

ตัวอย่างที่ 1

บทละครนอกเรื่องไกรทอง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอนวิมาลาตามไกรทองมาจากถ้ำ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า เมื่อเจ้าไกรทองจะกลับขึ้นมาจากถ้ำก็คิดที่จะพานางวิมาลาไปอยู่ด้วย แต่เกรงว่าเมื่อนางขึ้นบนบกแล้วจะกลายร่างเป็นจระเข้จึงได้เสกของวิเศษให้นางติดตัวไว้เพื่อมิให้คืนร่างเป็นจระเข้เพื่อความปลอดภัยของนาง ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น	โคมเจ้าไกรทองพงศา
เปรมปรีดยิ้มย่องต้องวิญญาณ์	ด้วยนางวิมาลาจะคลาไคล
ครั้นเห็นนางแต่งตัวสรรพเสร็จ	จึงถอดแหวนเพชรที่นิ้วใส่
เสกด้วยวิทยาเรื่องซัย	เอาใส่ในมวยผมกัลยา
แล้วลงยันต์เลขเสกซ้ำ	ปิดประจำท่ามกลางเกศา
มิให้นวลนางวิมาลา	คืนกลับกายาเป็นกุมภีล”

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ก, หน้า 32)

ตัวอย่างที่ 2

ในบทละครนอกเรื่องสังข์ทอง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอน กำเนิดพระสังข์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า พระสังข์มีกำเนิดเป็นหอยสังข์เพราะบุญบารมีของตนและหอยสังข์ที่พระสังข์ซ่อนตัวอยู่ในนั้นก็ยังเป็นที่กำบังเมื่อมีภัยมาถึงตัว ดังบทพระราชนิพนธ์ ดังต่อไปนี้

“เมื่อนั้น	มเหสีป่วนปั่นพระครรรค์เจ้า
มิได้วายวางบางเบา	เจ็บราวกับเขาผูกคร่าล่า
เป็นกรรมตามทันพระมเหสี	จะจากที่สมบัติวัดธา
ยามปลอดภัยตลอดพระลูกยา	กุมารากำบังเป็นสังข์ทอง”

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ง, หน้า 39)

2. การแปลงกายที่มีจุดประสงค์ในด้านร้าย เช่น

2.1 การแปลงกายเพื่อชั่วชวน

ตัวอย่างที่ 1

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตอนนางสำนักราชขอถวายเป็น

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางสำนักราชเห็นพระรามแล้วก็บังเกิดความรักใคร่ในตัวพระรามจึงได้แอบมาดักรอพระราม เมื่อพระรามมาถึงก็ได้แปลงกายเพื่อเข้าไปชั่วชวนพระรามให้หลงรัก ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น	นางสำนักขา ยอดสงสาร
แอบอยู่ปากถ้ำสุรกันต์	เห็นพระอวตารเสด็จมา
มีความโสมนัสชื่นชม	วันนี้จะสมปรารถนา
คิดแล้วร้ายเวทวิทยา	อสุรานิमितอินทรีย์ฯ”

๑ ๔ คำ ๑ ตระ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ก, หน้า 534)

2.2 แปลงกายเพื่อทำลายพิธี

ตัวอย่างที่ 1

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตอนหนุมานและองคตทำลายพิธีลับหอโมกขศักดิ์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า กุมภกรรณได้สั่งให้เสนายักษ์ตั้งโรงพิธีเพื่อที่จะทำพิธีลับหอโมกขศักดิ์ เพราะถ้าทำสำเร็จก็จะทำให้หอโมกขศักดิ์มีอำนาจมาก ดังนั้นพิเภกจึงออกอุบายให้หนุมานและองคตไปทำลายพิธีโดยแปลงกายเป็นอิกาจิกินหมาเนาลอยนำมาหน้าโรงพิธีที่กุมภกรรณลับหอ จะได้ทำให้เสียพิธีเพราะกุมภกรรณไม่ชอบของเนา همین ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“หนุมานนั้นเป็นสุนัขตาย	พองเน่ากลิ่นอายเหม็นกล้า
องคตนั้นกลายเป็นกา	จับจิกลอยมาในวาริ”

๑ ๒ คำ ๑ โฉ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 407)

ตัวอย่างที่ 2

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตอนหนุมานแปลงเป็นทศกัณฐ์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หนุมานต้องการทำลายพิธีหุงน้ำทิพย์ของนางมณฑา หนุมานจึงได้แปลงกายเป็นทศกัณฐ์ไปร่วมสังวาสกับนางมณฑาเพื่อทำลายพิธีหุงน้ำทิพย์ ด้วยเหตุที่ว่าถ้านางมณฑามีสามีถึง 3 คน นางก็จะไม่สามารถทำพิธีหุงน้ำทิพย์ได้เพราะจะทำให้พระเวทที่ได้จากพระอูมาเสื่อมลง ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ด้วยเดชะพระเวทสิทธิ์ศักดิ์	ก็กลายเป็นทศพัคตร์ยักษ์
สิบเศียรทรงมงกุฎรูจี	อาวุธครบยี่สิบกร
งามทรงงามองค์ทรงวิลาส	งามเครื่อง โอภาสประภัสสร
เสร็จแล้วย่างเขื่องบพจร	มาขึ้นกฤษชรรคชาธาร”

๔ คำ ๑ เสมอ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า 335)

2.3 แปลงกายเพื่อหลอกหลวง

ตัวอย่างที่ 1

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
เลิศหล้านภาลัย ตอนนางลอย

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า เมื่อทศกัณฐ์นั้นมีคำรือยากที่จะตัดศึกเพราะสู้รบกับ
พระรามมาเป็นเวลานาน โดยมีให้ต้องเสียไพร่พล จึงได้คิดอุบายที่จะตัดศึกโดยใช้วิธีการ
ให้นางเบญยกายแปลงกายเป็นนางสีดาแกล้งทำเป็นตายลอยน้ำไปหน้าพลับพลาเพื่อ
หลอกหลวงให้พระรามคิดว่านางสีดาตายแล้วจะได้ยกทัพกลับไป ดังบทพระราชนิพนธ์
ต่อไปนี้

“ครั้นถึงที่ประทับฉับพลัน	ลงจากอวสุวรรณวิเลขา
จึงจำแลงแปลงกายกายา	เหมือนรูปทรงองค์สีดาบังอร ๑”

๑ ๒ คำ ๑ ตระ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2544, หน้า 83)

ตัวอย่างที่ 2

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
เลิศหล้านภาลัย ตอนศึกอินทรชิตครั้งที่ 2 ศักพรหมมาستر

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า อินทรชิตมีอุบายที่จะเผด็จศึกพระรามให้ง่ายยิ่งขึ้น โดย
การแปลงกายเป็นพระอินทร์แล้วให้เสนายักษ์ทั้งหลายแปลงกายเป็นเทวดานางฟ้าเพื่อ
จับระเบิดล่อหลวงให้ทัพของพระลักษมณ์คิดว่าเป็นพระอินทร์และปวงเทวดานางฟ้า เพื่อที่จะ
รอกหาวิธีการสังหาร โดยการยิงศรพรหมมาสเตอร์เข้าไปพระลักษมณ์ในเวลาที่ไม่เฉลอ ดังบท
พระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

งานของ สติธ ธอมป์สัน เป็นการรวบรวมเฉพาะอนุภาคจากนิทานพื้นบ้านใน
แถบยุโรปเท่านั้น แต่มีลักษณะเป็นสากล สามารถนำมาใช้ในนิทานพื้นบ้านของไทยได้
จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะรวบรวมอนุภาคเกี่ยวกับการเปลงกายในบทธละครไทย
มาศึกษา โดยใช้หลักเกณฑ์ของ สติธ ธอมป์สัน ผู้วิจัยจะเลือกศึกษาเฉพาะบทธละครที่มี
การตีพิมพ์ เป็นลายลักษณ์อักษร โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องของการเปลงกาย
และจุดประสงค์ของการเปลงกายในการแสดงละครไทยมาจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ
แล้ววิเคราะห์แนวคิขของคนไทยในอดีตที่ถ่ายทอดผ่านบทธละครทั้งในด้านความคิด
ค่านิยม ความเชื่อ จาริต ประเพณี หรือลักษณะทางวัฒนธรรมบางประการ เพื่อแสดงให้
เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบทธละครกับสังคมและวัฒนธรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อที่จะ
เป็นประโยชน์ในการศึกษาทางด้านคติชนวิทยาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษารวบรวมจัดประเภทและวิเคราะห์
อนุภาคการเปลงกาย ในบทธละคร ดังต่อไปนี้

1. เพื่อวิเคราะห์อนุภาคการเปลงกายในการแสดงละครไทย
2. เพื่อจำแนกวัตถุประสงค์ของการเปลงกายในการแสดงละครไทย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์
ดังนี้

ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตทางด้านเนื้อหาของข้อมูลดังต่อไปนี้
บทธละครที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ ประกอบด้วย

บทพระราชนิพนธ์ 6 เรื่อง ได้แก่

1. รามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก-
มหาราช

2. ไกรทอง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

3. คาวี บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

4. มณีพิชัย บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

5. สังข์ทอง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

6. อิเหนา บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

บทพระนิพนธ์ 1 เรื่อง ได้แก่

1. แก้วหน้าม้า บทพระนิพนธ์ใน กรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

อนุภาค หมายถึง ส่วนประกอบที่เล็กที่สุดในนิทานซึ่งมีพลังที่จะคงอยู่ในประเพณี
ปรัมปรา ในการที่จะมีพลังนี้ได้ อนุภาคจะต้องมีความแปลกและความน่าสะอูดตา สะอูดใจ
อนุภาคนี้อาจจะเป็นเรื่องสั้น ๆ และเรื่องธรรมดาสามัญก็ได้ แต่ว่าจะต้องกระทบใจหรือ
จูงใจผู้อ่านผู้ฟัง เช่น แม่เลี้ยงใจร้าย ถือเป็นอนุภาคหนึ่ง

การแปลงกาย หมายถึง ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในบทละครมีการเปลี่ยน
รูปร่างให้กลายเป็นอีกรูปหนึ่ง ทั้งนี้อาจจะใช้เวทมนตร์ในการแปลงกายหรือใช้วัตถุเป็น
อุปกรณ์ในการช่วยแปลงกายเพื่อให้เป็นไปตามความประสงค์ การแปลงกายมีหลาย
ประเภท เช่น มนุษย์กลายเป็นสัตว์ มนุษย์แปลงกลายเป็นวัตถุ สัตว์แปลงกลายเป็นมนุษย์
หรือเปลี่ยนจากรูปเดิมแต่บางส่วนหรือเล็กน้อย เช่น ผู้หญิงแปลงกลายเป็นผู้ชาย หรือ
มนุษย์กลายเป็นมนุษย์อื่น

ละคร หมายถึง มหรสพอย่างหนึ่งที่เล่นเป็นเรื่องต่าง ๆ มุ่งหมายที่จะก่อให้เกิด
ความบันเทิงใจ สนุกสนานเพลิดเพลิน หรือเร้าความรู้สึกของผู้ดู ขณะเดียวกันผู้ดูก็จะได้
แนวความคิดคติธรรม และปรัชญาจากการแสดงละครนั้น

อิทธิปาฏิหาริย์ หมายถึง อำนาจจากสิ่งต่าง ๆ ที่น่าอัศจรรย์ใจ สามารถคลบับนดาลให้เกิด และเป็นไปในสิ่งต่าง ๆ ตามที่ผู้มีอำนาจนั้นต้องการ อำนาจนั้นอาจเกิดจาก คาถาอาคม ที่ใช้ในการเสกสิ่งของต่าง ๆ หรือใช้ในการแปลงกายหรือสาปให้ผู้อื่นเป็นไปตามที่ต้องการนั้น ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

การรวบรวมข้อมูลเอกสาร

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลงกายที่อยู่ในการแสดงละครไทยเพื่อนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้น ในการกำหนดประเด็นในการศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ คือ

1. หอสมุดแห่งชาติ
2. ห้องสมุดสภาวิจัยแห่งชาติ
3. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
4. ห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร
7. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
8. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
9. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
10. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
11. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

การวิเคราะห์ข้อมูล

รวบรวมข้อมูลเอกสารนำมาจัดกลุ่มแยกประเภทตามวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้
วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคิตชนวิทยา และนำเสนอรายงานผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาอนุภาคการเปลงกายในการแสดงละครไทยในครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. ได้ทราบถึงอนุภาคของการเปลงกายที่ปรากฏอยู่ในการแสดงละครของไทย
2. ได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเปลงกายในการแสดงของไทย
3. ผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการศึกษาอนุภาคอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในนิทานและวรรณกรรมอื่น ๆ

กรอบแนวคิด

จากหนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความที่เกี่ยวข้องกับอนุภาคต่าง ๆ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษา เสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยอนุภาคการเปลงกายในการแสดงละครไทย ดังนี้

1. วิธีการเปลงกายที่ปรากฏอยู่ในการแสดงละครไทย
  - 1.1 เปลงกายด้วยตัวเอง ได้แก่
    - 1.1.1 วิธีการเปลงกายโดยใช้ไสยศาสตร์
    - 1.1.2 วิธีการเปลงกายโดยใช้ของวิเศษ
    - 1.1.3 วิธีการเปลงกายโดยสิ่งศักดิ์สิทธิ์
  - 1.2 เปลงกายโดยมีผู้อื่นเปลงกายให้ ได้แก่
    - 1.2.1 วิธีการเปลงกายโดยใช้ไสยศาสตร์
    - 1.2.2 วิธีการเปลงกายโดยใช้ของวิเศษ

1.2.3 วิธีการแปลงกาย โดยสิ่งศักดิ์สิทธิ์

2. การจัดรูปแบบของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในการแสดงละครไทยตามหมวดหมู่
ดังนี้

2.1 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านดี

2.1.1 การแปลงกายเพื่อไปหาคู่ครอง

2.1.1.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น

2.1.1.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์

2.1.1.3 มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

2.1.1.4 มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.1.1.5 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์

2.1.1.6 สัตว์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.1.1.7 สัตว์แปลงเป็นสัตว์*

2.1.1.8 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์

2.1.1.9 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์

2.1.1.10 อมนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์

2.1.1.11 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

2.1.2 การแปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือ

2.1.2.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น

2.1.2.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์

2.1.2.3 มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

2.1.2.4 มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.1.2.5 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์

2.1.2.6 สัตว์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.1.2.7 สัตว์แปลงเป็นสัตว์*

2.1.2.8 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์

2.1.2.9 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์

2.1.2.10 อมนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์

- 2.1.2.11 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ
- 2.1.3 การแปลงกายเพื่อความปลอดภัย
  - 2.1.3.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น
  - 2.1.3.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์
  - 2.1.3.3 มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ
  - 2.1.3.4 มนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์*
  - 2.1.3.5 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์
  - 2.1.3.6 สัตว์แปลงเป็นอมนุษย์*
  - 2.1.3.7 สัตว์แปลงเป็นสัตว์*
  - 2.1.3.8 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์
  - 2.1.3.9 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์
  - 2.1.3.10 อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์
  - 2.1.3.11 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ
- 2.2 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านร้าย
  - 2.2.1 การแปลงกายเพื่อไปชั่ววอน
    - 2.2.1.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น
    - 2.2.1.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์
    - 2.2.1.3 มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ
    - 2.2.1.4 มนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์*
    - 2.2.1.5 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์
    - 2.2.1.6 สัตว์แปลงเป็นอมนุษย์*
    - 2.2.1.7 สัตว์แปลงเป็นสัตว์*
    - 2.2.1.8 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์
    - 2.2.1.9 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์
    - 2.2.1.10 อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์
    - 2.2.1.11 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

2.2.2 การแปลงกายเพื่อทำลาย

2.2.2.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น

2.2.2.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์

2.2.2.3 มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

2.2.2.4 มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.2.2.5 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์

2.2.2.6 สัตว์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.2.2.7 สัตว์แปลงเป็นสัตว์*

2.2.2.8 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์

2.2.2.9 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์

2.2.2.10 อมนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์

2.2.2.11 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

2.2.3 การแปลงกายเพื่อหลอกลวง

2.2.3.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น

2.2.3.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์

2.2.3.3 มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

2.2.3.4 มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.2.3.5 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์

2.2.3.6 สัตว์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.2.3.7 สัตว์แปลงเป็นสัตว์*

2.2.3.8 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์

2.2.3.9 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์

2.2.3.10 อมนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์

2.2.3.11 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

หมายเหตุ * ที่เพิ่มขึ้นจากของ สติธ ฐอมป์สัน นั้นเป็นรูปแบบการแปลงกายที่ปรากฏ
เพิ่มขึ้นเฉพาะในงานวิจัยครั้งนี้